

Kollagén

Testünk legnagyobb tömegben előforduló fehérjéje

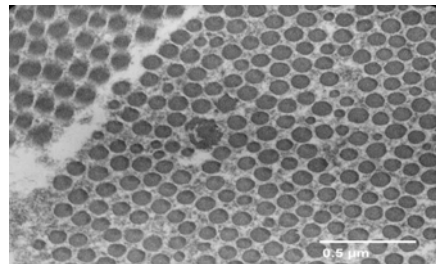
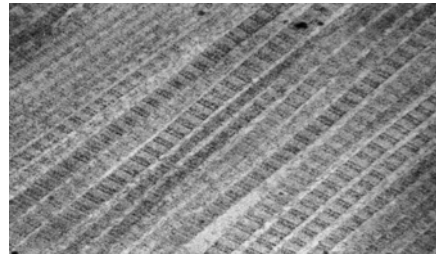
Szerepe:

- *szilárdítás* – inak, ízületi tokok, lamina basalis, bőr, érfal, stb.
- véralvadás extrinsic útja

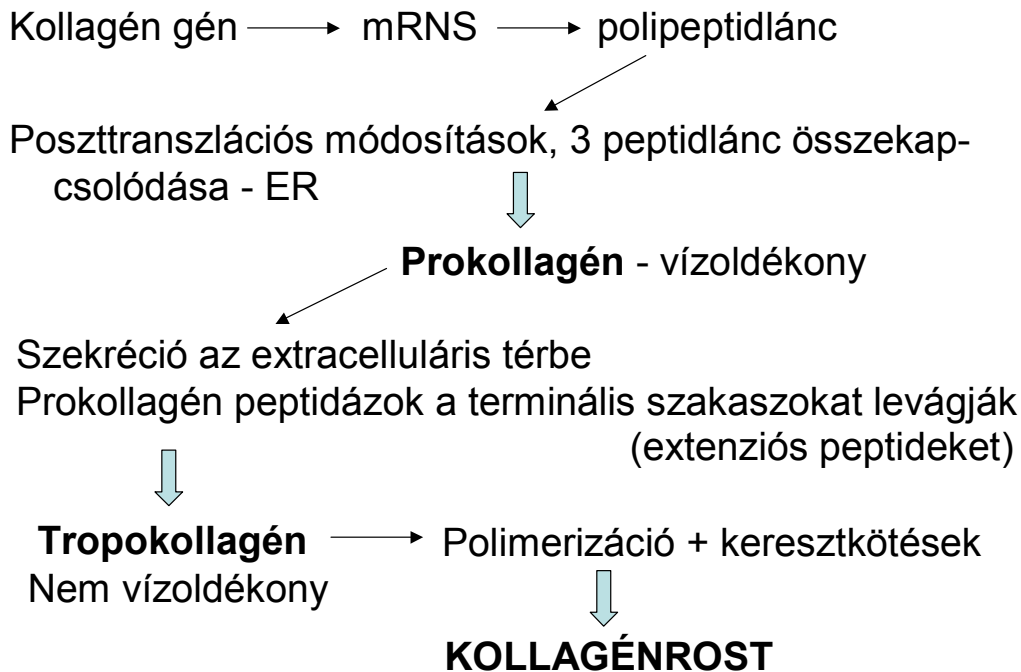
Felépítése: tropokollagén al-
egységek egymáshoz képest
kicsit eltolva kapcsolódnak

↓
Harántcsíkolat

Kötegeket, fibrillumokat alkot

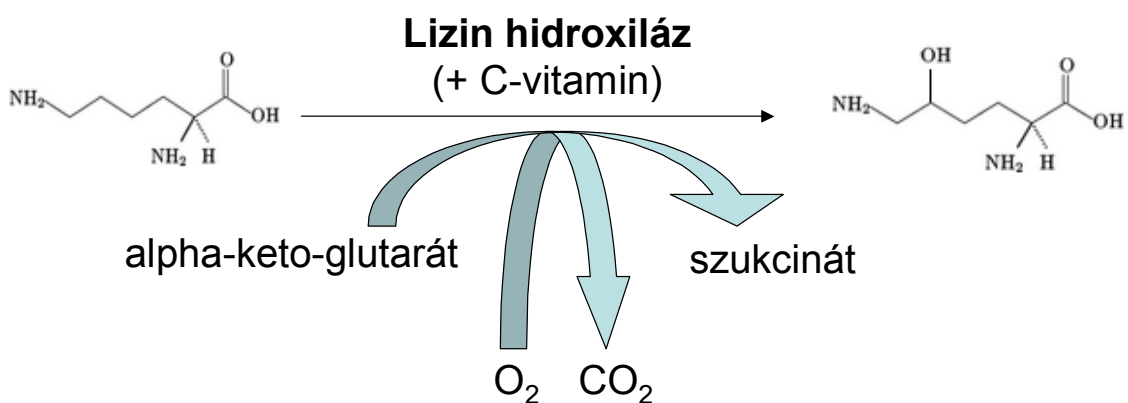
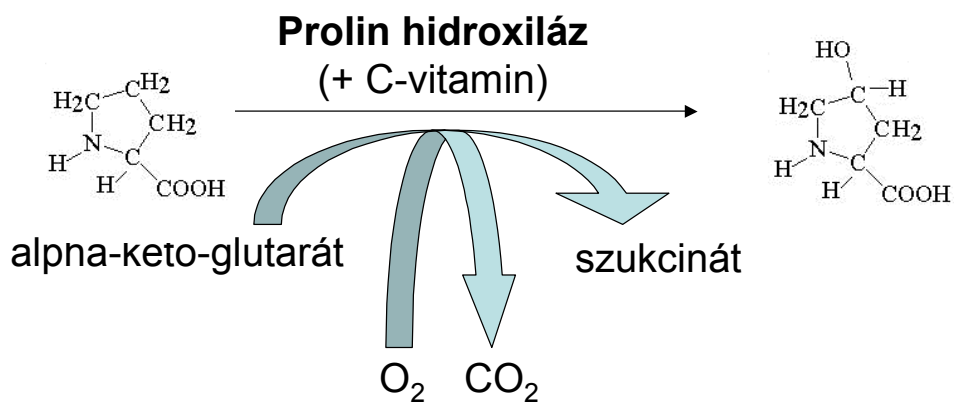

Kollagénszintézis

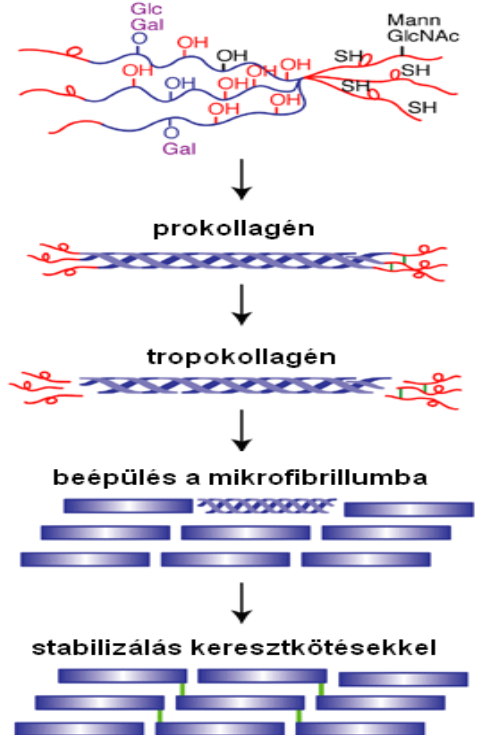

A szintézis sajátosságai

- **Szekevencia:** Ismétlődő szakaszok, kb minden 3. aminosav Gly, sok Pro
- **Poszttranszlációs módosítások**
  1. Hidroxiláció – Lys-en & Pro-on, dioxigenáz enzimek katalizálják, C-vitamin kofaktoral
  2. Glikoziláció – glükóz-galaktóz diszacharidegységek
- **Keresztkötések kialakítása**
  - Lys-aldehyd + Lys → lizinorleucin (Schiff bázis)
  - 2 lizinaldehyd → aldol keresztkötés
  - 2 OH-Lys + Lys → hidroxipiridin keresztkötés

Hidroxilált, glikozilált peptidláncok

Kollagén típusok

12 féle tropokollagén létezik → 12 kollagén típus

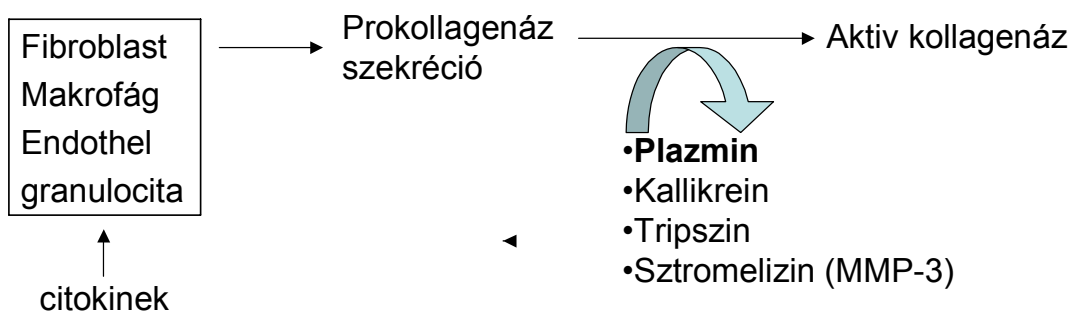
megjelenése	típus pl.	előfordulás pl.
rostképző	I	Legelterjedtebb – inak, bőr, stb.
	II	Porc, üvegtest
	III	
Hálózat képző	IV	Lamina basalis
Más kollagén-hez asszociált	V	I-essel asszociálódik
	XII	I-essel, II-essel

Kollagén degradációja

- Stabil molekulák – bontás: szöveti kollagenáz (MMP-1)
- Átépülése szükséges: sebgyógyulás, uterinális ciklus
- Pathológiás degradáció:

Clostridium histolyticum

Tumorok növekedése, metastasis képzés

Kollagén betegségek

Szekunder

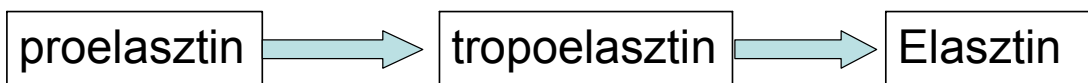
- **C-vitamin hiány** – csökkent hidroxiláció $\Rightarrow$ sérülé-kényebb (ínyvérzés télen fogmosáskor, lassú sebgyógyulás)

Primer

- **Ehlers-Danlos sy** – csökkent prokollagenáz aktivitás prokollagén felszaporodik, nyújtható bőr, flexibilis ízületek
- **Osteogenesis imperfecta**
Gly $\Rightarrow$ Cys csere
- **Epidermolysis bullosa** $\longrightarrow$
- **Alport sy**
- **Chondrodysplasiák**

Elasztin szintézise

•Vízoldékony

•Val-Pro-Gly-Val

Szekvenciák gyakoriak

•Még sok Gly, Ala

•Speciális helikális szakaszok

•Köztük Ala gazdag nem

helikális részek

•Nem vízoldékony

•Keresztkötéseke

tartalmaz

↓
lizinorleucin

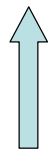
↓
dezmozin

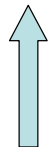
A – elasztikus B – kollagén

Elasztin degradáció - betegségek

ELASZTIN

Elasztáz

Pancreas
Leukociták

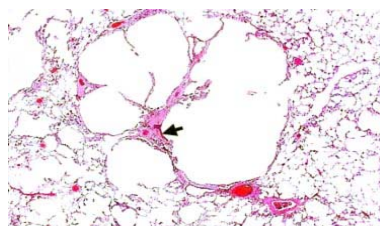

Alpha₁-antitripszin

Hiányában korlátlan
elasztáz aktivitás

Tüdő emphysema

Enzimdefektus

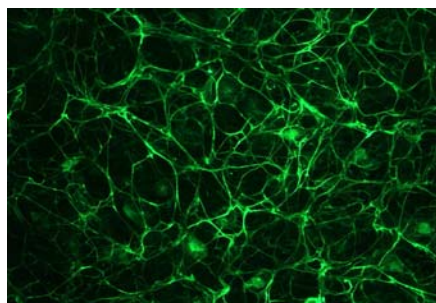

DOHÁNYZÁS

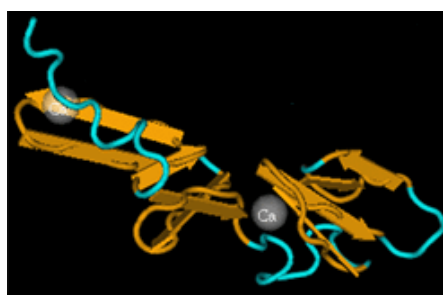

Fibrillin

- Elasztinhoz kapcsolódó vékony fibrillumok
- Számos helyen előfordul:
csontok, inak, érfal,
lencsefüggesztő rostok,
szívbillentyűk
- Hiányában ezek a szervek károsodnak – **Marfan sy**

Fibrillin Immunhisztokémiával

Fibrillin monomer

Marfan szindróma

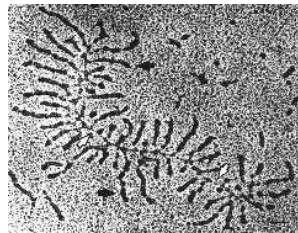
Fibrillin gén defektusa

Tünetek: magas vékony testalkat, hosszú végtagok, ujjak, gyakori gerincferdülés, szemlencse subluxatio, aorta aneurysma és dissecatio, szívbillentyű elégtelenségek

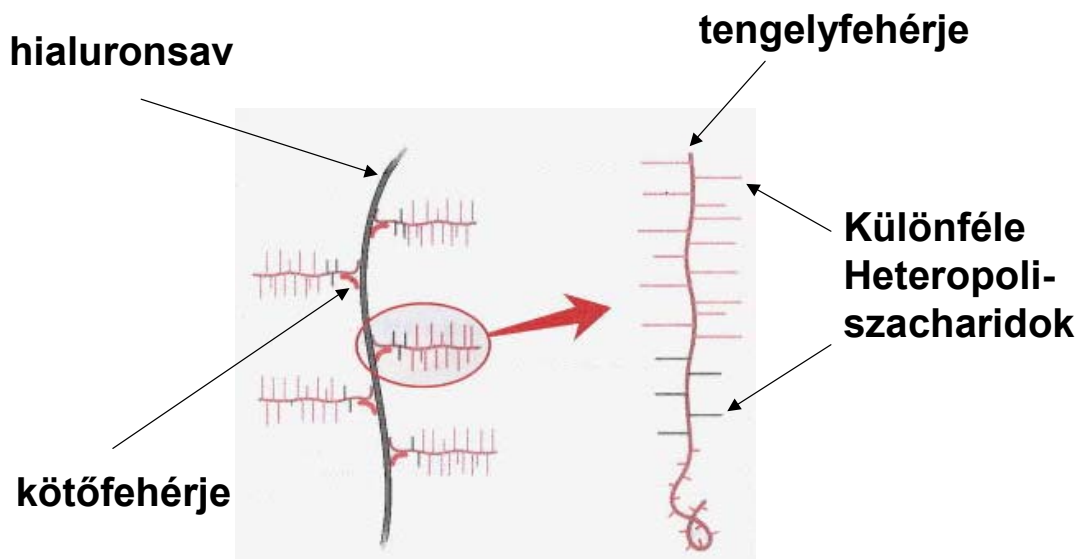

Proteoglikánok

- Különböző mennyiségben, de minden kötőszövetben
Sok pl.: porc   Kevés pl.: ín
- Fénymikroszkóppal homogénnek tűnő állomány
- Polianionok, nagy mennyiségű vizet köt, így
összenyomhatatlan → szilárdítás (pl. porckorong)
- Gélszerű alapállomány → diffúzióhoz, sejtváándorláshoz
- Funkcionális szerep
pl.: Heparin – véralvadás
- Összetétel:
  - Poliszacharidok: 95%
  - Fehérjék: 5%

Szerkezet

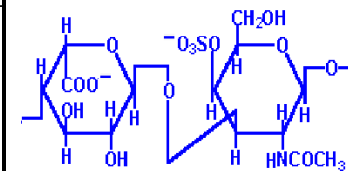
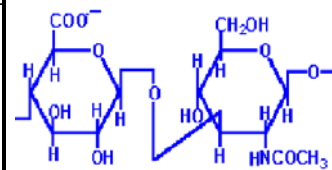
Poliszacharidok

Neve: mukopoliszacharidok/glükózaminoglikánok (GAG)

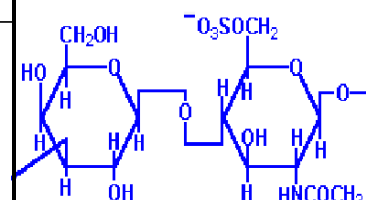
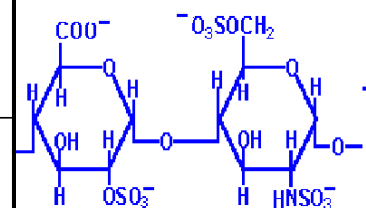
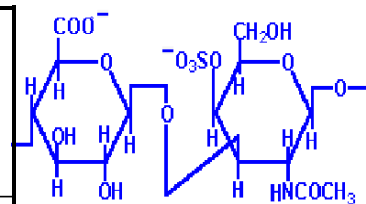
Diszacharid monomerekből áll

HA kivételével bizonyos OH-csoportokon szulfatáltak

Típus	Előfordulás pl
Hialuronsav Iduronát N-Ac-glükózamin	Üvegtest, synovia Embrionális ksz Sejtproliferációt segít
Dermatán-szulfát Iduronát N-Ac-galaktózamin	Bőr, erek

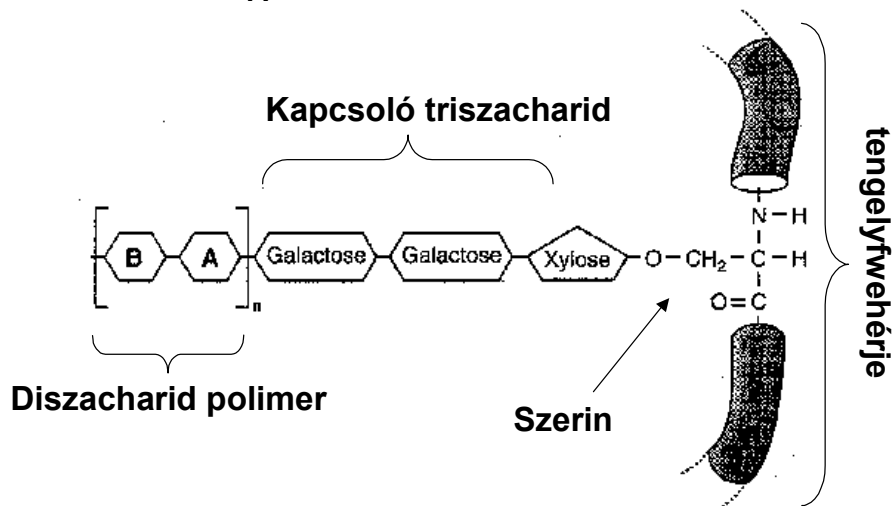
Kondroitin-szulfát glükuronát N-Ac-galaktózamin	Porc, csont Leggyakoribb proteglükán
Heparin glükuronát/iduronát N-szulfo-glükózamin	Hízósejtek granulomai Erek belfelszíne Véralvadásgátló
Heparán-szulfát Ua., de kevésbé szulfatált	Membrana basalis Sejtek felszínéhez kötődve
Keratán-szulfát Galaktóz N-Ac-glükózamin	Cornea, csont, porc

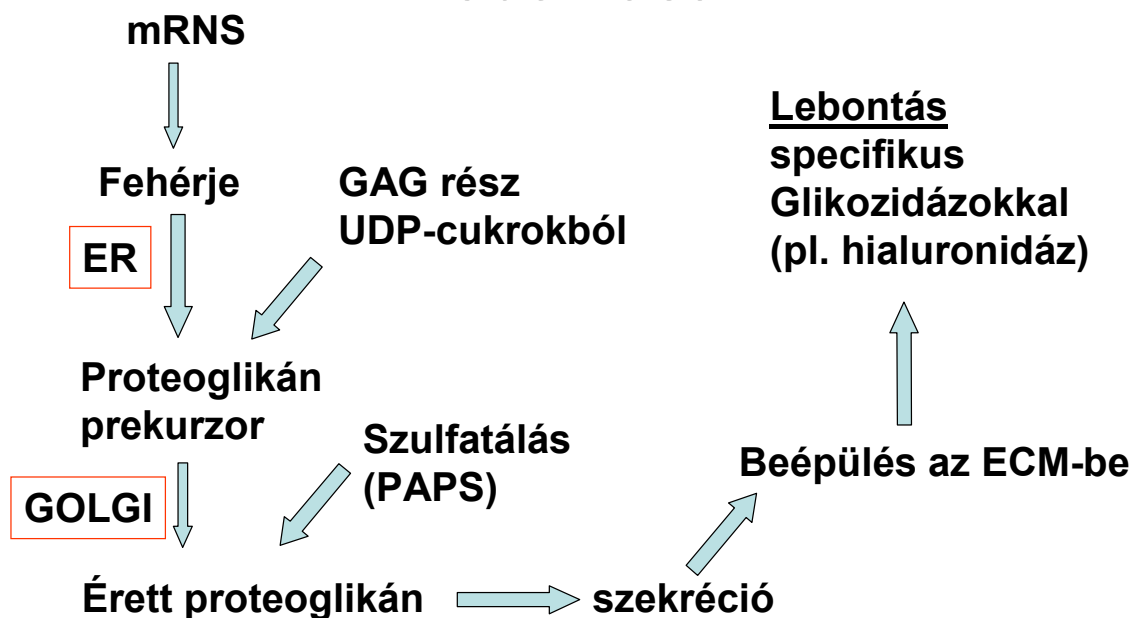
Fehérje – szénhidrát kapcsolat

CS, HS, DS, KS - kovalensen kötődik

HA – másodlagos kötéssel

Proteoglikánok szintézise, lebontása

Mukopoliszacharidózisok

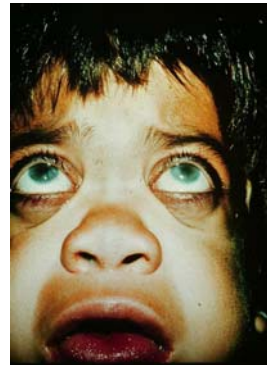
Lebontásért felelős *glikozidázok* defektusa
szubsztrát felhalmozódása

- **Hurler-kór** – alpha-L-iduronidáz defektus
- **Hunter-kór** – iduronát-szulfát-szulfatáz defektus

Szellemi visszamaradottság,

torzult arc, test

Halál oka általában coronariák elzáródása

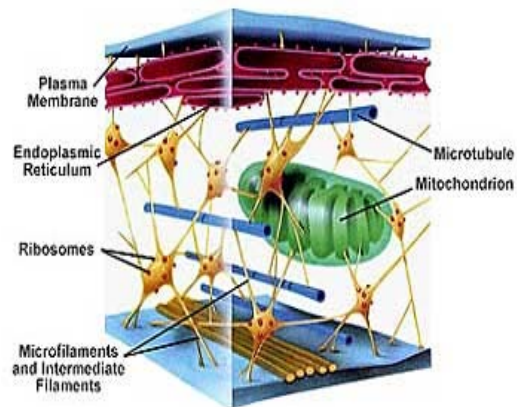
Proteoglikán típusok

- Nagy, aggregáló PG-ok
  - ✓ Aggrakán
  - ✓ Perlekán
- Kis, Leucin gazdag PG-ok
  - ✓ Biglikán
  - ✓ Dekorin
- Sejtmembrán PG-ok
  - ✓ Szindekán
  - ✓ Appikán

Citoszkeleton

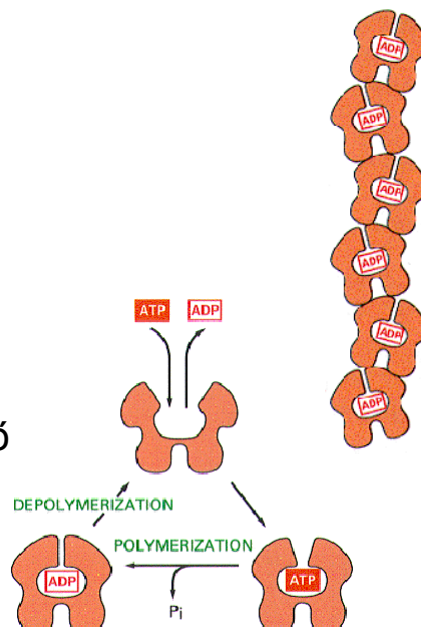
Intracelluláris filamentumrendszer

- Sejt alakja
- Pálya mozgásokhoz
- 3 típus :
  1. Mikrofilamentumok
  2. Intermediér filamentumok
  3. Mikrotubulusok

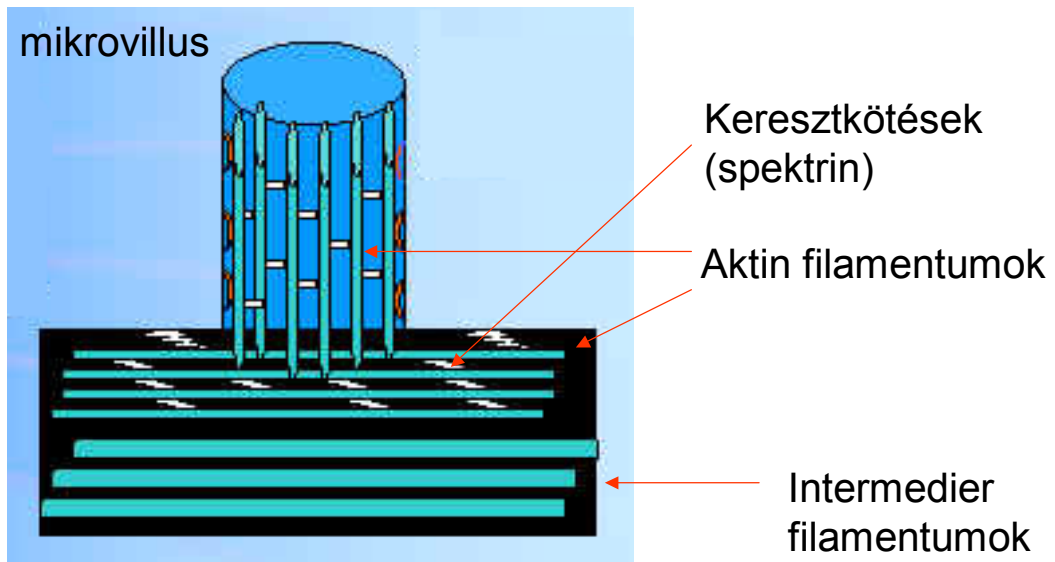
Mikrofilamentumok

- Minden sejtben alapvető
- Vastagság: 7nm
- Monomer: glubuláris aktin
- Polimerizációja F-aktinná
ATP függő, polarizált
- Átéépülése gyors
- Polimerizáció a kritikus cc
elérésekor indul, de aktinkötő
fehérjék visszatarthatják

Aktin feladata I

- **Támasztás**

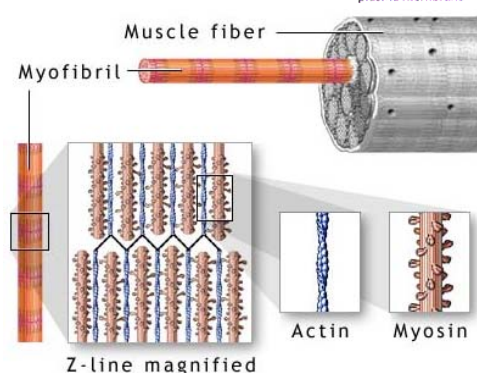
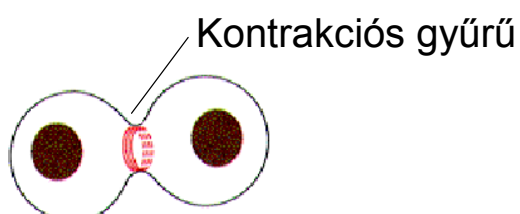
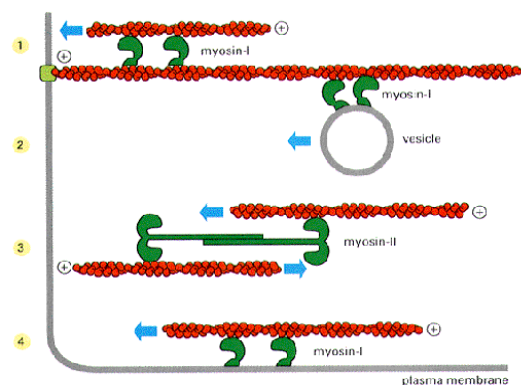
Aktin feladata II.

- **Pálya mozgáshoz**

A mechanoenzim miozin

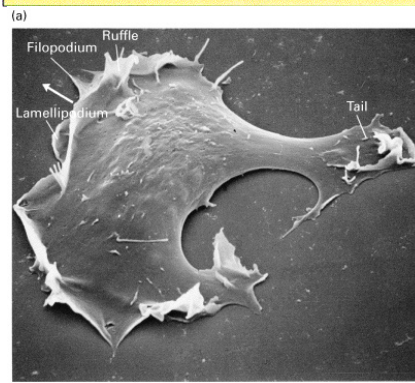
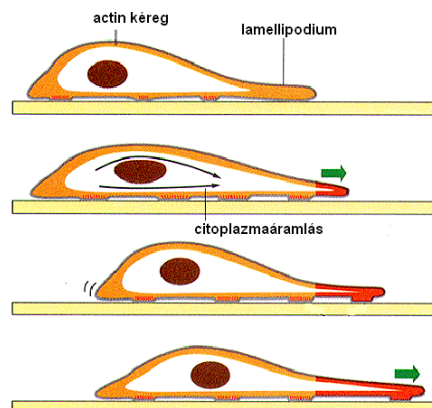
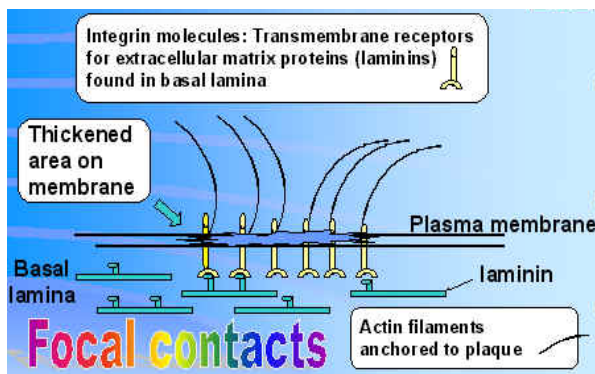
Miozin I – membrán-citoszkeleton interakció
(vezikula transzport)

Miozin II – izom, citokinézis

Aktin feladata III

- Polimerizáció extracelluláris hatásokra – fokális adhézióz plakkok: kapcsolódás extracelluláris elemekkel
- Plazmamembrán a polimerizáció irányába domborodhat – fagocytózis, kemotaxis

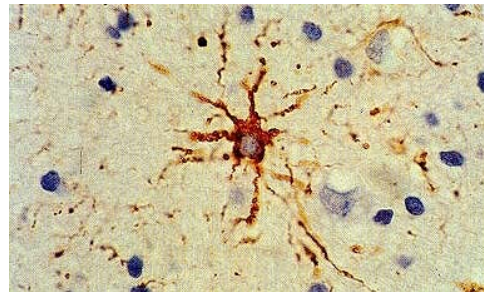
Mikrofilamentumok patobiokémiája

- **Öröklődő spherocytosis**
Spektrin defektus → instabil citoskeleton, a vvt-k kigömbölyödnek, a lép degradálja őket
- **Duchenne-betegség**
(dystrophia musculorum progressiva)
dystrofin defektus – mechanikai hatásokra érzékeny citoskeleton → rostelhalások
- F-aktin szerepe egyes bakteriális fertőzésekben (Listeria – aktincsóva)

Intermediér filamentumok

- Vastagság 10 nm
- Sejtek szilárdítása
- Stabilak
- Nincs polaritás
- Erős mechanikai hatásoknak kitett sejtekben van sok
- Diagnosztikai jelentőség:
anapláziás tumorok
eredetének meghatározása

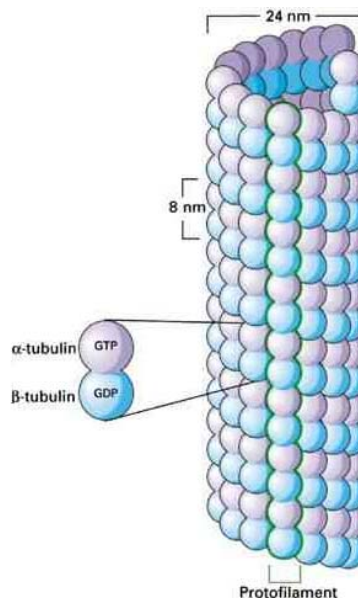
GFAP festés

Intermediér filamentumok típusai

Nukleáris	Lamin	Sejtmaghártya belső felén
Epitheliális	Keratin I és II (savas és bázikus)	Epithelsejtekben és származékaikban (haj, köröm, stb.)
Vimentinszerű	Vimentin	Számos mesenchymalis sejtkben
	Dezmin	Izomban
	GFAP	Gliasejtekben
	Periferin	Egyes neuronokban
Axonális	Neurofilamentumok	Neuronok

Mikrotubulusok I

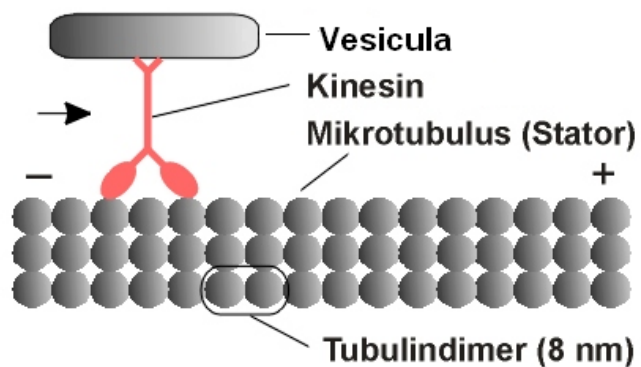
- Vastagság: 24 nm
- Mozgásokhoz pálya
- Tubulin dimerekből polimerizálódik
- Gyors átépülés
- Polarizált (+ és – vég)
- Pozitív felé épülés
- Negatív felé bomlás

Mikrotubulusok II

- Polimerizáció: centriolumból, bazális testből indul (MTOC)
negatív vég itt

- Mechanoenzimek:
Kinezin - → +
Dinein + → -

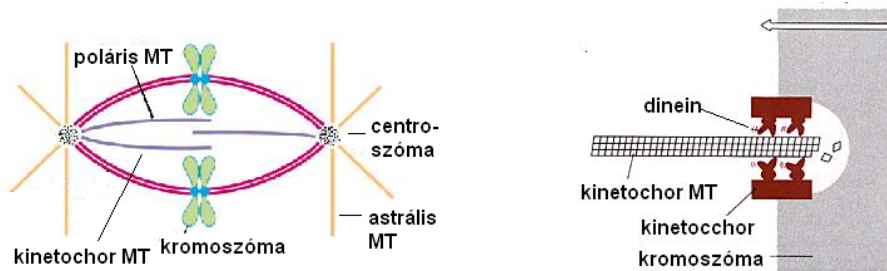

- Feladatok:
  1. sejtosztódás – kromoszóma vándorlás
  2. neuronok – gyors axonális transzport
  3. kinociliumok, flagellumok
  4. egyéb sejtek – sejtalkotók, vezikulák transzportja

Mikrotubulusok funkciói

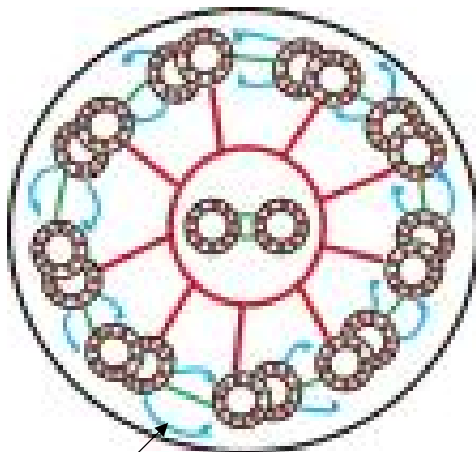
Sejtosztódás

Szabályos mikrotubuluműködés nélkül nincs sejtosztódás
MT toxinok – citosztatikumok
pl. kolchicin, taxol, Vinca alkaloidok

Mikrotubulusok funkciói

Csilló keresztmetszete

Dinein karok

Axonális transzport

